

IV

(Informacje)

INFORMACJE INSTYTUCJI, ORGANÓW I JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH
UNII EUROPEJSKIEJ

RADA

Strategia dotycząca e-sprawiedliwości na lata 2019–2023

(2019/C 96/04)

I. Wprowadzenie

1. Celem europejskiej e-sprawiedliwości jest poprawa dostępu do wymiaru sprawiedliwości w kontekście ogólnoeuropejskim. W jej ramach rozwijane i integrowane są technologie informacyjno-komunikacyjne w celu ułatwienia dostępu do informacji prawnych i działań systemów sądowych. Procedury przeprowadzane w sposób cyfrowy oraz elektroniczna komunikacja pomiędzy osobami zaangażowanymi w postępowania sądowe stały się ważnym elementem skutecznego funkcjonowania sądownictwa w państwach członkowskich.
2. Unia Europejska już od ponad dekady z zaangażowaniem działa na rzecz europejskiej e-sprawiedliwości. Gotowością do rozwijania e-sprawiedliwości wykazali się wszyscy: Rada ⁽¹⁾, Komisja ⁽²⁾ i Parlament Europejski ⁽³⁾.
3. Dotychczas działania w dziedzinie e-sprawiedliwości były prowadzone w oparciu o dwa plany działania dotyczące europejskiej e-sprawiedliwości ⁽⁴⁾ i towarzyszącą im strategię dotyczącą e-sprawiedliwości na lata 2014–2018 ⁽⁵⁾. Te dwa plany działania zostały zrealizowane przez Radę – poprzez jej organy przygotowawcze – oraz państwa członkowskie, Komisję i Urząd Publikacji.
4. Europejski portal „e-Sprawiedliwość” (portal) został wzbogacony o strony informacyjne ⁽⁶⁾, narzędzia wyszukiwania ⁽⁷⁾ oraz interaktywne formularze ⁽⁸⁾. Z myślą o usprawnieniu i ułatwieniu użytkownikom korzystania z tego portalu odnowiona została także jego struktura.
5. Rozwój elektronicznych narzędzi na potrzeby e-sprawiedliwości następuje niezwykle szybko – obecnie narzędzia te umożliwiają: przeprowadzanie elektronicznych postępowań sądowych przy użyciu zabezpieczonych kanałów elektronicznych ⁽⁹⁾, bezpieczną komunikację między organami wymiaru sprawiedliwości ⁽¹⁰⁾, łatwiejszy dostęp obywateli do informacji o przepisach prawnych ⁽¹¹⁾ oraz dostęp do niektórych rejestrów krajowych, za które odpowiadają państwa członkowskie ⁽¹²⁾ lub organizacje zawodowe.

⁽¹⁾ Konkluzje Rady ds. WSISW z 12–13 czerwca 2007, s. 43 w dok. 10267/07.

⁽²⁾ Odpowiadając Radzie, Komisja przedstawiła komunikat „Droga do europejskiej strategii w dziedzinie e-sprawiedliwości” z dnia 5 czerwca 2008 r. (COM(2008) 329 final, dok. Rady: 10285/08).

⁽³⁾ Rezolucja w sprawie e-sprawiedliwości z posiedzenia plenarnego w dniu 18 grudnia 2008, 2008/2125 (INI).

⁽⁴⁾ Wieloletni plan działania na lata 2009–2013 dotyczący europejskiego e-prawa (Dz.U. C 75 z 31.3.2009 s. 1); Wieloletni plan działania na lata 2014–2018 dotyczący europejskiej e-sprawiedliwości (Dz.U. C 182 z 14.6.2014, s. 2).

⁽⁵⁾ Projekt strategii dotyczącej europejskiego systemu e-sprawiedliwości na lata 2014–2018 (Dz.U. C 376 z 21.12.2013, s. 7).

⁽⁶⁾ Strony te odnoszą się do szerokiego zakresu kwestii: od prawa rodzinnego przez szkolenia na temat prawa UE dla pracowników wymiaru sprawiedliwości po prawa ofiar przestępstw czy prawo ochrony konsumentów.

⁽⁷⁾ Narzędzia te umożliwiają wyszukiwanie osób wykonujących zawody prawnicze, przedsiębiorstw lub organów właściwych w sprawach ochrony praw człowieka.

⁽⁸⁾ Na przykład dokumenty urzędowe, takie jak świadectwo urodzenia czy zaświadczenie o miejscu zamieszkania, wynikające z rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1191 z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie promowania swobodnego przepływu obywateli poprzez uproszczenie wymogów dotyczących przedkładania określonych dokumentów urzędowych w Unii Europejskiej i zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 1024/2012 (Dz.U. L 200 z 26.7.2016, s. 1).

⁽⁹⁾ Na przykład interaktywnych formularzy dotyczących drobnych roszczeń, które to formularze są dostępne na portalu „e-Sprawiedliwość”.

⁽¹⁰⁾ Na przykład poprzez bramy sieciowe e-Codex, przewidziane w ramach projektu dotyczącego dowodu elektronicznego.

⁽¹¹⁾ Na przykład poprzez stosowanie identyfikatorów ELI i ECLI do wyszukiwania i analizy tekstów prawnych i orzecznictwa.

⁽¹²⁾ Na przykład do rejestrów przedsiębiorców – poprzez system integracji rejestrów przedsiębiorstw – czy do rejestrów upadłości.

6. Również baza EUR-Lex została wzbogacona – o nowe rodzaje dokumentów i narzędzia wyszukiwania. Zaktualizowano ją, wprowadzając tam nowe akty prawne i orzecznictwo, w tym krajowe środki transpozycji i orzecznictwo krajowe, a także streszczenia aktów prawnych UE, w których w przystępny sposób objaśnia się unijne przepisy. Na podstawie informacji zwrotnych uzyskanych od obywateli ulepszono funkcjonalność i strukturę bazy EUR-Lex.
7. Sporządzono dwa sprawozdania dotyczące stanu realizacji planu działania na lata 2014–2018; jedno z nich przygotowała Rada ⁽¹³⁾, a drugie – Komisja ⁽¹⁴⁾.

II. Powiązanie pomiędzy e-sprawiedliwością a zasadami dotyczącymi administracji elektronicznej

8. Prace przeprowadzone w obszarze e-sprawiedliwości mogą przynosić korzyści także innym dziedzinom. Zwłaszcza e-CODEX może udostępnić elementy składowe, takie jak dostarczanie elektroniczne, na potrzeby innych dziedzin. Podobnie, rezultaty zakończonego już projektu e-SENS mają posłużyć do ułatwienia wprowadzenia transgranicznych cyfrowych usług publicznych dzięki elementom technicznym o charakterze ogólnym, które nadają się do wielokrotnego wykorzystania.
9. E-sprawiedliwość powinna – poprzez umożliwienie łatwiejszego dostępu do informacji i wymiaru sprawiedliwości – przyczynić się do rozwoju jednolitego rynku cyfrowego, który jest jednym z celów administracji elektronicznej, jak to odnotowano w deklaracji z Tallina z w sprawie administracji elektronicznej ⁽¹⁵⁾. W przypadku inicjatyw dotyczących europejskiej e-sprawiedliwości należy dążyć do dalszej spójności w obrębie ram administracji elektronicznej – z uwzględnieniem przepisów konstytucyjnych odnoszących się do sądownictwa w państwach członkowskich (niezależność sądów i podział władzy) – poprzez wykonywanie konkluzji Rady z dnia 20 września 2016 r. w sprawie dokumentu „Plan działań na rzecz administracji elektronicznej na lata 2016–2020 – Przyspieszenie transformacji cyfrowej administracji” ⁽¹⁶⁾ oraz Komunikatu Komisji z dnia 19 kwietnia 2016 r. zatytułowanego „Plan działań UE na rzecz administracji elektronicznej na lata 2016–2020 – Przyspieszenie transformacji cyfrowej w administracji” ⁽¹⁷⁾.
10. Zgodnie z tymi konkluzjami Rady z dnia 20 września 2016 r. przy uruchamianiu inicjatyw w ramach europejskiej e-sprawiedliwości należy przestrzegać zasad ⁽¹⁸⁾ określonych w komunikacie Komisji z dnia 19 kwietnia 2016 r. ⁽¹⁹⁾
11. Europejska e-sprawiedliwość powinna w szczególności:
 - wspierać podejście polegające na domyślnej cyfrowości, zwłaszcza poprzez
 - zobowiązanie na rzecz zapewniania obywatelom i przedsiębiorstwom opcji umożliwiającej cyfrową interakcję z odpowiednimi organami,
 - wprowadzanie tego podejścia w ramach prawodawstwa krajowego i unijnego, tak aby zapewnić odpowiednie przepisy prawne i zagwarantować tym samym pewność prawa i płynne interakcje w kontekście krajowym i transgranicznym,
 - funkcjonować zgodnie z zasadą jednorazowości, tj. unikać zbędnych procedur oraz, zgodnie z zasadą ochrony danych, ponownie wykorzystywać do przyszłych procedur informacje wprowadzone już kiedyś do systemu, jeżeli nie są one przestarzałe,
 - koncentrować się na użytkownikach, tj. wprowadzać aplikacje, strony internetowe, narzędzia i systemy zaprojektowane z myślą o tym, by użytkownicy mogli z nich łatwo korzystać i mieć na nie wpływ.

⁽¹³⁾ Obecna wersja z 10 października 2018 r.: WK 598/2018 REV 2.

⁽¹⁴⁾ WK 8440/2018; wersja ostateczna dostępna w tym miejscu: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d72311d9-c070-11e8-9893-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF>

⁽¹⁵⁾ Deklaracja z Tallina w sprawie administracji elektronicznej – z posiedzenia ministerialnego, które odbyło się w dniu 6 października 2017 r. za estońskiej prezydencji Rady UE; <https://www.eu2017.ee/news/insights/tallinn-declaration-egovernment-ministerial-meeting-during-estonian-presidency>.

⁽¹⁶⁾ 12359/16.

⁽¹⁷⁾ 8097/16 COM (2016) 179 final.

⁽¹⁸⁾ Te zasady to: zasada domyślnej cyfrowości (w tym dostosowania inicjatyw ustawodawczych do ery cyfrowej), zasada jednorazowości (przy należytych przestrzeganiu przepisów o ochronie danych), zasada inkluzywności i dostępności, zasada otwartości i przejrzystości, zasada domyślnej transgraniczności (w odpowiednich przypadkach), zasada domyślnej interoperacyjności (opierająca się na normach i otwartych specyfikacjach zgodnie z zasadami normalizacji) oraz zasady wiarygodności i bezpieczeństwa.

⁽¹⁹⁾ „Cyfryzacja europejskiego przemysłu – Pełne wykorzystanie możliwości jednolitego rynku cyfrowego”; COM/2016/0180 final.

III. Cele europejskiej e-sprawiedliwości

12. Celem e-sprawiedliwości jest ułatwienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości i usprawnienie systemów sądowych, w tym w sprawach transgranicznych, z myślą o obywatelach, osobach wykonujących zawody prawnicze i odpowiednich organach, z uwzględnieniem niezależności sądów i podziału władzy. Cel ten jest osiągany poprzez upraszczanie i wprowadzanie komunikacji cyfrowej, dostęp do procedur i informacji prawnych oraz połączenie z systemami krajowymi i pomiędzy systemami krajowymi w kontekście transgranicznym.

A. Dostęp do informacji

13. Celem jest poprawa dostępu do informacji z dziedziny wymiaru sprawiedliwości w Unii Europejskiej; są to między innymi:

- informacje o prawach obywateli, przyczyniające się do szerszej wiedzy na temat tych praw,
- informacje na temat prawa UE oraz prawa krajowego transponującego prawo UE,
- informacje na temat procedur, pomagające obywatelom korzystać z różnych narzędzi udostępnianych im na potrzeby tych procedur, np. interaktywnych formularzy czy narzędzi wyszukiwania dla praktyków i organów (wymiaru sprawiedliwości),
- informacje na temat właściwych organów, pomagające obywatelom zidentyfikować właściwe organy oraz odpowiednie przepisy krajowe, w ramach postępowań sądowych lub pozasądowych,
- publicznie dostępne informacje zawarte w rejestrach krajowych, oraz
- dane istotne dla korzystania z e-sprawiedliwości ⁽²⁰⁾ i e-prawa ⁽²¹⁾.

14. Ważną rolę w realizacji tego celu ma do odegrania portal e-Sprawiedliwość, a także baza EUR-Lex.

15. Portal musi być nadal rozwijany, tak aby stawał się coraz bardziej interaktywnym punktem kompleksowej obsługi w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i by oferował dostęp do e-usług lub e-rozwiązań.

16. EUR-Lex powinien ewoluować w taki sposób, by zaspakajać dalsze potrzeby obywateli i umożliwiać im łatwe wyszukiwanie wszelkich istotnych informacji na temat prawa UE.

17. Aby umożliwić dostęp do informacji, które mogą być wykorzystywane do procedur sądowych i pozasądowych, ustanowiono już lub właśnie ustanawia się połączenia pomiędzy odpowiednimi rejestrami, takimi jak rejestry przedsiębiorców i rejestry upadłości. W razie potrzeby należy ustanowić kolejne połączenia pomiędzy rejestrami i bazami danych, tak aby uprościć dostęp do informacji i ułatwić pracę praktykom.

18. W tym kontekście należy kontynuować starania na rzecz ścisłego zaangażowania osób wykonujących zawody prawnicze, które występują w podwójnej roli – jako użytkownicy informacji udostępnianych w wyniku projektów dotyczących połączeń pomiędzy rejestrami lub bazami danych oraz, w niektórych przypadkach, jako podmioty odpowiedzialne za wdrożenie takich rejestrów i baz i za ich funkcjonowanie.

B. E-komunikacja w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości

19. Należy nadal prowadzić dematerializację postępowań sądowych i pozasądowych w celu zaoferowania łatwiejszego i szybszego dostępu do sądów i ułatwienia korzystania z postępowań pozasądowych poprzez zastosowanie w sytuacjach transgranicznych bezpiecznych narzędzi komunikacji elektronicznej, a w szczególności e-CODEX.

20. E-sprawiedliwość powinna ułatwiać elektroniczną interakcję i komunikację między organami wymiaru sprawiedliwości, a także z obywatelami i praktykami w ramach postępowań sądowych (np. za pomocą wideokonferencji lub bezpiecznej elektronicznej wymiany danych) w zgodzie z istniejącymi ramami prawnymi.

⁽²⁰⁾ Takie jak dane, które nie mając charakteru prawnego, wspierają korzystanie z narzędzi w ramach e-sprawiedliwości, np. rejestry praktyków, informacje o przedsiębiorstwach lub o niewypłacalności osób i przedsiębiorstw.

⁽²¹⁾ Takie jak dane związane z prawodawstwem, np. metadane. Dostęp do tych danych powinien być zapewniany w formatach możliwych do wielokrotnego wykorzystania – w celu promowania interoperacyjności, czy to technicznej (formaty otwartych danych), czy to semantycznej (wykorzystanie słowników kontrolowanych, takich jak Euro-Voc), oraz używalności – poprzez uproszczenie dostępu do danych prawnych z wykorzystaniem identyfikatorów, takich jak ELI i ECLI.

21. Niektóre funkcje powinny być dostępne wyłącznie dla członków organów wymiaru sprawiedliwości poprzez bezpieczny dostęp z wykorzystaniem konkretnych praw dostępu oraz jednolitej lub interoperacyjnej metody uwierzytelniania opartej na systemach zgodnych z eIDAS.
22. Zawsze wtedy, gdy w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości wdraża się lub wykorzystuje się usługi zaufania, należy przeanalizować i zastosować przepisy ram prawnych dotyczących eIDAS.
23. Systemy e-sprawiedliwości mogą być również wykorzystywane do ułatwiania funkcjonowania różnych sieci istniejących na szczeblu europejskim, takich jak europejska sieć sądowa w sprawach cywilnych i handlowych czy europejska sieć sądowa w sprawach karnych. W tym celu można by dalej korzystać – w porozumieniu z wyżej wymienionymi organizacjami – z możliwości oferowanych przez system europejskiej e-sprawiedliwości oraz portal.

C. *Interoperacyjność*

24. Każde państwo członkowskie powinno zapewnić takie techniczne wdrożenie krajowych systemów e-sprawiedliwości i takie zarządzanie nimi, by ułatwić ich połączenie z systemami innych państw członkowskich oraz interoperacyjność z tymi systemami. Należy zapewnić kompatybilność różnych wybranych w odniesieniu do aplikacji systemu sądowego aspektów technicznych, organizacyjnych, prawnych i semantycznych przy równoczesnym zagwarantowaniu elastyczności dla państw członkowskich. W tym kontekście należy brać pod uwagę zasady określone w europejskich ramach interoperacyjności.

IV. *Zasady odnoszące się do e-sprawiedliwości*

A. *Wytoczne na potrzeby planu działania*

i. *Ustalanie priorytetów*

25. O włączeniu projektów do planu działania należy decydować w oparciu o: priorytety ustanowione zgodnie z ustalonym znaczeniem, jakie mają one dla obywateli, przedsiębiorstw oraz sądownictwa, perspektywy w zakresie trwałości, postęp technologiczny oraz liczbę państw członkowskich, które w nich uczestniczą od samego początku. Uszeregowane według priorytetów projekty powinny polegać na technologii, która jest wystarczająco rozwinięta, tak aby można ją było wdrożyć po rozsądnych kosztach, a jednocześnie zapewniać odpowiednią stabilność i jakość usług. Projekty powinny przynosić korzyści obywatelom, przedsiębiorstwom i/lub sądownictwu i powinny mieć zastosowanie przy powszechnych i ważnych procedurach. Projekty muszą wykazywać potencjał do angażowania wszystkich lub prawie wszystkich państw członkowskich. Mogą się w nie angażować instytucje UE.
26. Projekty, które uznano za priorytetowe z uwagi na obecny stan zaawansowania prac, na to że są pilne potrzebne lub mają powiązania z innymi projektami, zostaną włączone do listy głównej zawartej w planie działania.
27. Jednocześnie powstanie lista rezerwowa z projektami, dla których pewne warunki wstępne wydają się jeszcze niespełnione. Projekty z niższym priorytetem umieszczone na tej liście rezerwowej mogłyby być mimo wszystko wdrażane z udziałem państw członkowskich, które zażyczą sobie realizować taki projekt, jak tylko znalezione zostaną rozwiązania dla istniejących przeszkód lub niespełnionych warunków, i mogłyby wciąż uzyskać finansowanie, jeśli tylko zaproszenia do składania wniosków obejmują zakres tych projektów.

ii. *Ciągłość*

28. Aby promować ciągłość, w trakcie przygotowywania planu działania należy brać pod uwagę możliwość włączenia do niego już realizowanych projektów, ujętych w poprzednich planach działania. Projekty, które przyniosły już pozytywne wyniki, należy włączyć do planu jako priorytetowe.

iii. *Zdolność ewoluowania*

29. Plan działania powinien być elastyczny, jeśli chodzi o przyszłe zmiany, niezależnie od tego, czy będą one miały charakter prawny czy technologiczny. Oznacza to, że do planu działania można będzie dodać konkretny projekt, jeżeli taka konieczność będzie wynikała z aktu prawnego w dziedzinie e-sprawiedliwości.
30. Należy ściśle monitorować dziedziny technologii wykorzystywanych w usługach prawnych, takie jak na przykład sztuczna inteligencja, technologia blockchain, e-tłumaczenia lub rzeczywistość wirtualna, by pozwolić zidentyfikować i wykorzystywać możliwości, które mogą mieć potencjalnie pozytywny wpływ na e-sprawiedliwość.
31. Taki pozytywny wpływ na e-sprawiedliwość mogłyby mieć zwłaszcza sztuczna inteligencja i technologia blockchain, na przykład poprzez zwiększenie efektywności i zaufania. Wszelkie rozwijanie i wdrażanie takich technologii w przyszłości musi przebiegać z uwzględnieniem stosownego ryzyka i wyzwań, zwłaszcza w odniesieniu do ochrony danych i etyki.

iv. Współpraca z praktykami

32. Projekty zaproponowane przez praktyków, zarządzane przez takie osoby i/lub w które osoby te są zaangażowane powinny kwalifikować się do włączenia do planu działania, jeżeli spełniają warunki ujęte w poprzednich trzech paragrafach.
33. Projekty zaproponowane przez praktyków będą uruchamiane z ich inicjatywy.
34. Przyjmuje się, że nie wszystkie państwa członkowskie będą w stanie pomagać w realizacji tych projektów z uwagi na różnice pomiędzy systemami krajowymi.

B. Realizacja planu działania*i. Udział na zasadzie dobrowolności*

35. Projekty z dziedziny e-sprawiedliwości opierają się na zasadzie dobrowolnego działania, z wyjątkiem sytuacji, gdy konkretny instrument prawny nakłada określone obowiązki. Jednak od samego początku każdej z inicjatyw należy zabiegać o szerokie uczestnictwo państw członkowskich, gdyż przyczyni się ono do większego pozytywnego oddziaływania i większego potencjału w zakresie trwałości.

ii. Trwałość

36. Warunkiem wstępnym dla włączenia projektu z dziedziny e-sprawiedliwości do planu działania jest generalnie jego trwałość. Trwałość odnosi się do aspektów organizacyjnych, prawnych, technicznych i finansowych.
37. Należy zapewnić w odpowiednim czasie trwałe ramy zarządzania projektami i utrzymania projektów, w miarę możliwości poprzez instrumenty prawne UE ⁽²²⁾.
38. Pełna zgodność projektów z dziedziny e-sprawiedliwości z ramami prawnymi UE jest elementem warunkującym trwałość tych projektów.
39. Wymogi techniczne powinny być łatwe do wdrożenia i rozwinięcia przez państwa członkowskie, z uwzględnieniem zmian technologicznych. Należy zapewnić odpowiedni poziom cyberbezpieczeństwa.
40. Należy wprowadzić rozróżnienie pomiędzy projektami pilotażowymi a rozwiązaniami wielkoskalowymi. Rozwiązania wielkoskalowe zostaną stworzone i będą działać w oparciu o przyjęte instrumenty prawne, które będą zawierać przepisy dotyczące zarządzania i trwałości. Projekty pilotażowe będą ograniczone w czasie. Po zakończeniu projektu podjęta zostanie decyzja o tym, czy przekształcić go w rozwiązanie wielkoskalowe, prowadzić dalej w sposób samodzielny, najlepiej bez finansowania ze strony UE, lub też zakończyć.

iii. Stabilność finansowa

41. Komisja Europejska, państwa członkowskie i organizacje zrzeszające praktyków powinny zapewnić na czas dostępność odpowiedniego finansowania na potrzeby projektów w zakresie e-sprawiedliwości ⁽²³⁾.
42. Na szczeblu UE należy ułatwić dostęp do finansowania, w szczególności poprzez jak największe uproszczenie formalności administracyjnych, przy jednoczesnym poszanowaniu rozporządzenia finansowego ⁽²⁴⁾.

iv. Decentralizacja

43. Europejska e-sprawiedliwości opiera się na zasadzie zdecentralizowanego modelu na szczeblu europejskim, łączącego różne systemy ustanowione już w państwach członkowskich. Podejście do e-sprawiedliwości zakładające decentralizację jest wyrazem poszanowania dla zasady proporcjonalności i zasady pomocniczości.
44. Niemniej w pewnych określonych sytuacjach lub ze względu na to, że jest to narzucone prawem UE, można również przewidzieć podejście, które zakłada centralizację.

v. Organizacja prac w ramach e-sprawiedliwości

45. Właściwy organ przygotowawczy Rady Unii Europejskiej śledzi ogólną realizację planu działania dotyczącego europejskiej e-sprawiedliwości.

⁽²²⁾ Jak na przykład e-CODEX (bez uszczerbku dla przyszłych rozwiązań technicznych).

⁽²³⁾ Finansowanie to powinno zostać zapewnione na przykład poprzez programy dotacji realizowane przez Komisję, takie jak instrument „Łącząc Europę”.

⁽²⁴⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=OJ:L:2018:193:TOC>

46. W razie potrzeby pewna ograniczona liczba grup eksperckich zaangażowanych w konkretne projekty może się spotkać w celu poczynienia postępów w tych obszarach pracy – poprzez wymianę informacji i najlepszych rozwiązań oraz promowanie uczestnictwa.
 47. Aby ułatwić pomyślną realizację europejskiej e-sprawiedliwości, w pracach w dziedzinie e-sprawiedliwości należy uwzględnić kwestię promowania i krzewienia wiedzy, zarówno na szczeblu UE, jak i szczeblu krajowym.
 48. Grupa robocza będzie co najmniej raz na pół roku monitorować realizację planu działania dotyczącego europejskiej e-sprawiedliwości, który powinien być w miarę potrzeby dostosowywany do zachodzących zmian.
 - vi. *Współpraca z praktykami*
 49. Do realizacji planu działania należy angażować praktyków – w charakterze doradców lub partnerów w projektach, które zależą od ich udziału lub mogłyby na nim skorzystać.
-